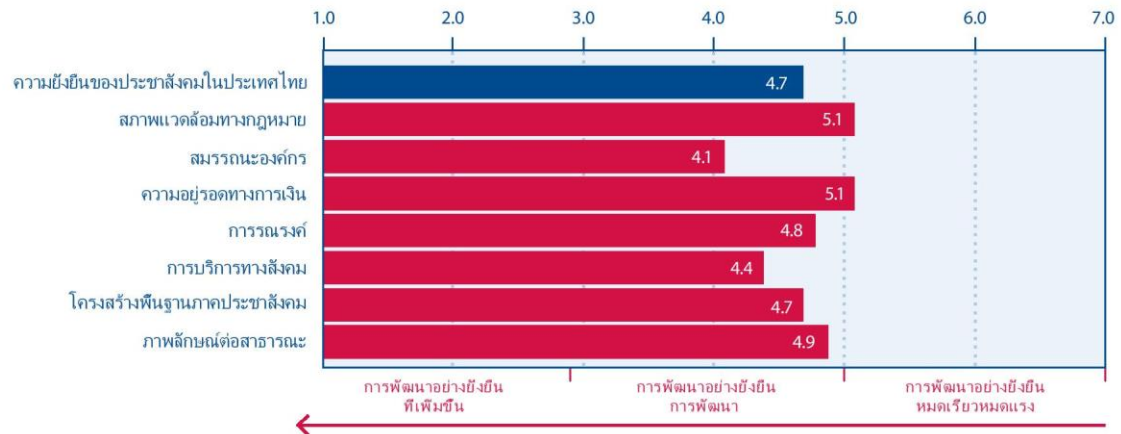

ประเทศไทย

Capital: Bangkok
Population: 68,414,135
GDP per capita (PPP): \$17,900
Human Development Index: High (0.755)
Freedom in the World: Not Free (32/100)

2017 ความยั่งยืนของประชาสังคมในประเทศไทย: 4.7

ประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลที่นำโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ตั้งแต่มีการรัฐประหารเมื่อเดือนพฤษภาคม ปี 2014 และมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่เมื่อเดือนเมษายน 2017 โดยมีเนื้อหาที่มุ่งจำกัดอำนาจของพรรคการเมืองและส่งเสริมอำนาจของสถาบันที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน มาตรา 265 ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันระบุให้ คสช. คงอำนาจต่อไปจนกว่าประเทศไทยจะมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง และคำสั่งหัวหน้า คสช. ภายใต้มาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ปี 2014 ก็จะมีผลบังคับใช้จนกว่ารัฐบาลใหม่จะดำเนินการยกเลิกตามกระบวนการ กำหนดการการเลือกตั้งทั่วไปสภาผู้แทนราษฎรคือปลายเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2019 ทั้งนี้ที่ผ่านมา มีการประกาศเลื่อนการเลือกตั้งมาแล้วหลายครั้ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณเสด็จขึ้นทรงราชย์ตั้งแต่ช่วงปลายปี 2016 หลังการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช แต่ก็ยังไม่มีการจัดพิธีราชาภิเษก (ณ สิ้นปี 2017)

ความตึงเครียดทางการเมืองระหว่างกลุ่มคนเสื้อแดง (ผู้สนับสนุนอดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร) และกลุ่มคนเสื้อเหลือง (ผู้ต่อต้านตระกูลชินวัตร) ยังคงดำเนินต่อไป แต่ก็ไม่ได้เกิดการเผชิญหน้าใดๆ ในปี 2017 เนื่องจาก คสช. มีการควบคุมกิจกรรมทางการเมืองอย่างเข้มงวด ด้านสถานการณ์ในสามจังหวัดชายแดนใต้ ความขัดแย้งที่ยืดเยื้อระหว่างรัฐบาลชาตินิยมไทย-พุทธ และกลุ่มแบ่งแยกดินแดนมลายู-มุสลิมยังดำเนินต่อไป ตั้งแต่ปี 2004 มีจำนวนผู้เสียชีวิตจากความขัดแย้งนี้กว่า 7,000 ราย โดยในปี 2017 มีผู้เสียชีวิต 235 ราย

แม้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับใหม่จะมีการยืนยันสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออก แต่การปราบปรามและดำเนินคดีทางกฎหมายกับฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองโดยรัฐบาล ผ่านการใช้คำสั่งหัวหน้า คสช. และมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวปี 2014 ยังคงดำเนินต่อไป แม้ว่าสถิติจะลดลงเมื่อเทียบกับปี 2016 นักวิชาการ นักกิจกรรม และนักการเมืองฝ่ายสนับสนุนประชาธิปไตยยังคงถูกคุมขังในเรือนจำ หรือต้องลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศ มีหลายคนที่ถูกดำเนินคดีในข้อหาละเมิดกฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112) ที่กำหนดโทษทางอาญาแก่ผู้ที่หมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ประเทศไทยถูกจัดให้อยู่ในฐานะประเทศรายได้ระดับกลางค่อนข้างสูง ในปี 2017 เศรษฐกิจของประเทศเติบโตที่ร้อยละ 3.9 ซึ่งเป็นอัตราที่สูงที่สุดนับตั้งแต่ปี 2012 – แต่ก็ยังเป็นอัตราที่ต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับของประเทศรายได้ปานกลางในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อื่นๆ – ปัจจุบันที่หมุน

การเติบโตได้แต่การบริโภคภายในและภาคการท่องเที่ยวที่แข็งแกร่ง เนื่องจากผลผลิตมวลรวมประชาชาติต่อหัวของประเทศไทยสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภูมิภาค ผู้สนับสนุนเงินทุนจึงหันไปให้ความสำคัญกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค อาทิ กัมพูชา ลาว เมียนมาร์ และเวียดนามแทน

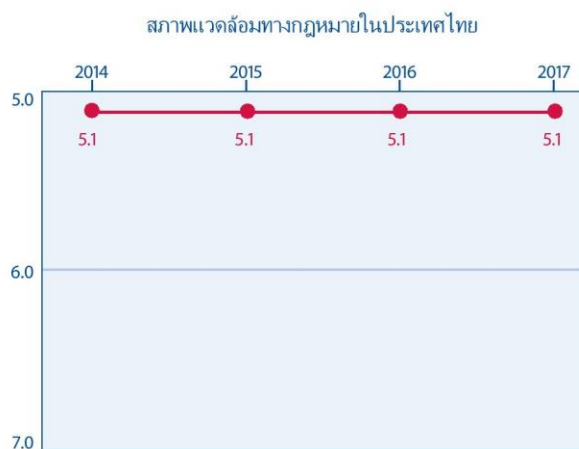
การทุจริตในภาครัฐยังคงเป็นปัญหาของประเทศ ในการจัดอันดับของดัชนีการรับรู้การทุจริต (Corruption Perception Index - CPI) โดยองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติในปี 2017 ประเทศไทยอยู่อันดับที่ 96 จากทั้งหมด 180 ประเทศ ได้ 37 คะแนน ดีขึ้นจากปี 2016 ที่ได้ 35 คะแนนเพียงเล็กน้อย รัฐบาลทหารมีความโปร่งใสและการรับผิด-รับชอบที่จำกัด อันเป็นผลสืบเนื่องจากความถดถอยด้านสิทธิ การขาดการตรวจสอบถ่วงดุล และการปราศจากซึ่งฝ่ายค้านทางการเมือง

ความยั่งยืนของภาคประชาสังคมไม่ได้เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญในปี 2017 แม้ว่าคะแนนด้านสมรรถนะขององค์กรโดยรวมจะลดลง ข้อท้าทายหลักของภาคประชาสังคมยังอยู่ที่ความสามารถในการอยู่รอดทางการเงินและสมรรถนะขององค์กร แม้ว่าภาคประชาสังคมยังคงประสบความสำเร็จด้านการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง แต่โครงการที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องสิ่งแวดล้อมก็ประสบความสำเร็จให้เห็นได้ในหลายโครงการ อาทิ การเคลื่อนไหวต่อต้านการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินที่อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา จนนำไปสู่การประกาศเลื่อนการก่อสร้างเพื่อทำการศึกษาเพิ่มเติม

หน่วยงานกลไกของรัฐบาลยังมีทัศนคติที่ค่อนข้างลบต่อภาคประชาสังคมจากความไม่ไว้วางใจ องค์กรภาคประชาสังคมที่วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล หรือที่ทำงานในประเด็นอ่อนไหว เช่น สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ สิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย ข้อพิพาทด้านที่ดินและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ มักตกเป็นเป้าของการควบคุมตรวจสอบ และดำเนินคดีโดยรัฐบาล แต่ในอีกฟากหนึ่ง องค์กรภาคประชาสังคมที่ทำงานกับกลุ่มเปราะบางอย่างเช่น กลุ่มผู้หญิง เด็ก ผู้พิการ ผู้มีความหลากหลายทางเพศ และผู้สูงอายุ มักทำงานร่วมกันกับรัฐบาลได้ราบรื่นกว่า

ภาคประชาสังคมในประเทศไทยประกอบไปด้วยกลุ่มหรือองค์กรในหลากหลายรูปแบบ เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน หรือ เอ็นจีโอ, มูลนิธิ, สมาคม, สโมสร, และวิสาหกิจเพื่อสังคม นอกจากนี้ก็กล่าวไปแล้วว่ามีองค์กรพัฒนาเอกชนที่สนับสนุนงานโดยภาครัฐ (government-organized NGO) เช่น เครือข่ายประชารัฐ และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่ปฏิบัติงานในระดับอำเภอ จังหวัดและประเทศ เนื่องจากองค์กรภาคประชาสังคมมีรูปแบบที่หลากหลาย การขึ้นทะเบียนองค์กรจึงกระจายไปตามหน่วยงานที่เหมาะสมต่างๆ เช่น กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น เราจึงไม่มีแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับขนาดของภาคประชาสังคมไทยที่แน่ชัดและตรงกัน อย่างไรก็ตาม รายงานของกระทรวงมหาดไทยที่จัดทำข้อมูลระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2016 ถึง 31 มีนาคม 2017 ประเทศไทยมีมูลนิธิและสมาคมที่จดทะเบียนกับกระทรวงกว่า 27,000 องค์กร

สภาพแวดล้อมทางกฎหมาย: 5.1

สภาพแวดล้อมทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับภาคประชาสังคมในประเทศไทยในปี 2017 ไม่ได้เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งยังถือเป็นอุปสรรคต่อการทำงานของภาคประชาสังคมต่อไป

แม้ว่าจะยังไม่มีกฎหมายเฉพาะที่บังคับใช้กับการทำงานของภาคประชาสังคม แต่รัฐธรรมนูญฉบับปี 2017 ก็มีเนื้อหาหลายมาตราที่สนับสนุนการทำงานของภาคประชาสังคมทางอ้อม เช่น มาตราที่กำหนดให้

รัฐบาลมีหน้าที่ในการปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเท่าเทียม รัฐบาลต้องให้การสนับสนุนต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ยากไร้ และบุคคลด้อยโอกาสอื่นๆ และที่สำคัญที่สุด รัฐบาลต้องรับประกันและปกป้องรักษาไว้ซึ่งสิทธิในการสมาคม การแสดงความคิดเห็น และการชุมนุม อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญฉบับปี 2017 ก็มีเนื้อหาบางมาตราที่มีปัญหาเกี่ยวกับการทำงานของภาคประชาสังคมยกตัวอย่างเช่นมาตราที่ 44 วรรค 2 ที่ระบุว่า การจำกัดเสรีภาพจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น นอกจากนั้นแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ยังคงอำนาจของ คสช. จนกว่าจะมีการเลือกตั้งทั่วไปสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและจัดตั้งรัฐบาล และคำสั่งหรือกฎหมายที่ออกโดย คสช. จะมีผลบังคับใช้ต่อไปจนกว่าจะมีการแก้ไขหรือยกเลิก ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดสำหรับการทำงานของภาคประชาสังคม

รูปแบบที่แพร่หลายที่สุดขององค์กรภาคประชาสังคมคือมูลนิธิและสมาคม ซึ่งขึ้นทะเบียนจดแจ้งกับสำนักงานเขต หรือที่ว่าการอำเภอภายใต้กระทรวงมหาดไทย ขณะที่องค์กรในรูปแบบอื่นๆ เลือกจดทะเบียนกับหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ส่วนหนึ่งเพื่อการเข้าถึงเงินทุนในการทำงาน ตัวอย่างเช่นองค์กรที่ทำงานด้านสิทธิมนุษยชนมักเลือกจดทะเบียนกับกระทรวงยุติธรรม ขณะที่องค์กรที่เน้นด้านการพัฒนามักเลือกจดทะเบียนกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และองค์กรที่จดทะเบียนกับกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการทำงานประเด็นของตนมีจำนวนเพิ่มขึ้น เนื่องจากไม่จำเป็นต้องยื่นหลักฐานทรัพย์สินเป็นเงินประกันจำนวน 200,000 บาท เหมือนกับการขึ้นทะเบียนกับกระทรวงมหาดไทย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนขององค์กรไม่ได้เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใดในปี 2017 แต่หลายองค์กรลงความเห็นว่าจะขั้นตอนการจดทะเบียนสะดวกและรวดเร็วขึ้น อันเป็นผลมาจากการพัฒนาประสิทธิภาพของหน่วยงานรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามยังมีอีกหลายองค์กรที่ประสบความยากลำบากในการจดทะเบียน ส่วนหนึ่งมาจากความไม่คุ้นเคยกับระบบและระเบียบวิธีทางราชการ และบางครั้งก็ขึ้นอยู่กับความตัดสินใจของเจ้าพนักงานรายบุคคล ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มพันธมิตรบุคคลข้ามเพศกลุ่มหนึ่งประสบปัญหาในการขึ้นทะเบียนกับที่ว่าการอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย แต่กลับจดทะเบียนได้สำเร็จเมื่อนำเรื่องไปดำเนินการกับที่ว่าการของอำเภออื่น ทั้งนี้ กฎหมายอนุญาตให้องค์กรภาคประชาสังคมสามารถยื่นคำร้องต่อศาลปกครองได้ในกรณีที่ได้รับการปฏิเสธการจดทะเบียน

ประเทศไทยไม่มีข้อบังคับทางกฎหมายให้องค์กรภาคประชาสังคมต้องขึ้นทะเบียนกับรัฐบาล และหลายองค์กรโดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ก็เลือกไม่จดทะเบียนเนื่องจากความไม่คุ้นเคยกับกระบวนการ ไม่มี/ไม่ต้องการแสดงเงินประกันการจดทะเบียนจำนวน 200,000 บาท และมีความเสี่ยงในการตกเป็นเป้าตรวจสอบของรัฐบาลมากขึ้น แม้แหล่งทุนหรือผู้สนับสนุนเงินทุนมักมีข้อกำหนดให้องค์กรที่รับทุนต้องจดทะเบียนกับภาครัฐ แต่องค์กรที่ไม่จดทะเบียนก็ยังสามารถรับทุนทำงานได้ ผ่านการรับทุนโครงการย่อยจากองค์กรที่จดทะเบียน

ในปี 2017 สำนักนายกรัฐมนตรีได้แต่งตั้งคณะพิจารณาร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม ซึ่งเน้นการกำหนดนิยามภาคประชาสังคมให้ชัดเจน จัดตั้งหน่วยงานภาคใต้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อสนับสนุนการทำงานขององค์กรภาคประชาสังคม และจัดตั้งกองทุนประชาสังคม อย่างไรก็ตาม ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก โดยเฉพาะในเรื่องที่ภาคประชาสังคมไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายในการร่าง และร่าง พรบ.ดังกล่าวมุ่งเน้นที่จะควบคุมการทำงานของภาคประชาสังคมมากกว่าที่จะสนับสนุน เมื่อสิ้นปี 2017 ร่าง พรบ. ยังอยู่ในขั้นตอนของการพิจารณาร่าง

ในปี 2017 องค์กรภาคประชาสังคมได้รับผลกระทบอย่างมากจากการคุกคามของรัฐ นับตั้งแต่การรัฐประหารในปี 2014 เจ้าหน้าที่ทหารได้เพิ่มความเข้มงวดในการตรวจสอบการทำงานขององค์กรภาคประชาสังคมในประเด็นที่อ่อนไหว เช่น ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนใต้ สิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมประชาธิปไตย แม้ว่าจะไม่มีการสั่งปิดองค์กร แต่ก็มี การเข้าตรวจเยี่ยมโดยเจ้าหน้าที่ เช่น ในกรณีของมูลนิธิศุภนิมิตฯ (PEF) และฟอรัม-เอเชีย เพื่อพิจารณาว่าการทำงานขององค์กรเหล่านี้ขัดกับนโยบายของรัฐบาลหรือไม่ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ หน่วยงานทหารที่รับผิดชอบในพื้นที่มักส่งกำลังพลของตนไปติดตามและตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่องค์กรภาคประชาสังคมหลายแห่ง

นอกจากนี้ยังมีความพยายามจากสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักข่าวกรองแห่งชาติ และกระทรวงการต่างประเทศ ในการตรวจสอบด้านการเงินขององค์กรภาคประชาสังคมหลายแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรที่ทำงานด้านการรณรงค์ที่ขัดกับนโยบายและการทำงานของรัฐบาล ภายใต้ข้อกล่าวหาเรื่องการฟอกเงินให้กับพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้าม กระนั้นก็ไม่มีหลักฐานมายืนยันความผิดได้ ส่งผลให้การตรวจสอบในลักษณะนี้หยุดลงในปี 2017

รัฐมีแนวโน้มจะกดปราบกิจกรรมใดๆ ที่แสดงออกซึ่งความไม่พอใจต่อรัฐ มีการตรากฎหมายหลายฉบับในช่วงไม่กี่ปีหลังเพื่อควบคุมและจำกัดการมีส่วนร่วมสาธารณะ ตัวอย่างเช่น คำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 7/2557 ในปี 2014 ที่ห้ามมิให้มีการชุมนุมเกิน 5 คน ในปี 2017 กองกำลังตำรวจเข้าสลายการชุมนุมของผู้ประท้วงคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินที่อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา โดยมีการจับกุมตัวผู้ประท้วงเบื้องต้น 16 ราย

ในเดือนมกราคมปี 2017 มีการแก้ไขพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (พรบ.คอมพิวเตอร์) ปี 2007 โดยมีการปรับเพิ่มความผิดฐานอาชญากรรมไซเบอร์ นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน นอกจากนี้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการตรวจสอบและตรวจยึดข้อมูลก็เพิ่มขึ้นเช่นกัน ในปี 2017 มีคดีที่หน่วยงานรัฐบาลและรัฐวิสาหกิจยื่นฟ้องนักกิจกรรมและองค์กรภาคประชาสังคมทั้งหมด 7 คดี ในฐานความผิดที่แตกต่างกัน รวมถึงการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ซึ่งถูกกล่าวหาว่าเผยแพร่ข้อมูลอันเป็นเท็จผ่านระบบคอมพิวเตอร์ กรณีที่เด่นที่สุดได้แก่ คดีที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยยื่นฟ้องต่อกลุ่มผู้ชุมนุมคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา (พุดเรื่อง ความผิด คอม ทำไมกลายเป็น เทพา)

ในระหว่างการประชุมของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ณ กรุงนิวยอร์ก ในเดือนกรกฎาคม ปี 2016 รัฐบาลที่นำโดย คสช. ประกาศหยุดการฟ้องดำเนินคดีพลเรือนในศาลทหาร <ในเดือนกันยายน ปี 2016 ได้มีคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 55/2559 ออกตามมา> ซึ่งแม้ว่าจะไม่มีการนำพลเรือนขึ้นพิจารณาคดีในศาลทหารสำหรับคดีใหม่ แค่นี้ก็ถูกส่งฟ้องศาลทหารไปก่อนหน้าวันออกคำสั่งทั้งหมด ยังต้องถูกนำขึ้นพิจารณาในศาลทหาร

มูลนิธิและสมาคมมีหน้าที่ต้องเสียภาษีเงินได้ที่เกิดขึ้นจากกำไรและค่าเช่า แต่เงินที่มาจากบริจาคและเงินสนับสนุนโครงการไม่จำเป็นต้องเสียภาษีแต่อย่างใด กระนั้น องค์กรภาคประชาสังคมมักไม่ทำการยื่นภาษี อย่างไรก็ตาม มีกรณีที่องค์กรภาคประชาสังคม เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) และผู้รับทุนจาก สสส. ถูกตรวจสอบด้านการเงินย้อนหลังเช่นกัน องค์กรภาคประชาสังคมสามารถรับเงินทุนจากแหล่งทุนต่างชาติ และดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างอิสระ

องค์กรภาคประชาสังคมที่อยู่ในกรุงเทพฯ และหัวเมืองใหญ่อื่นๆ เช่น เชียงใหม่ สงขลา และอุบลราชธานี สามารถเข้าถึงบริการการกฎหมายได้อย่างดีเมื่อเกิดข้อพิพาททางกฎหมายขึ้น ในขณะที่องค์กรภาคประชาสังคมที่ทำงานในพื้นที่ชนบท หรืออยู่ในจังหวัดที่เล็กและห่างไกลกว่า มักประสบปัญหาเรื่องการเข้าถึงบริการทางกฎหมายที่มีคุณภาพ จังหวัดขนาดเล็กมักจะมีบริษัทด้านกฎหมายที่มีความรู้ความชำนาญด้านสิทธิมนุษยชนหรือสิ่งแวดล้อมอยู่น้อยมาก หรือแทบไม่มีเลย มีพนักต้องอาศัยความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานด้านประชาสังคม ยิ่งไปกว่านั้น องค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่ห่างไกลมักประสบปัญหาด้านเงินทุนในการเข้าถึงบริการทางกฎหมาย เหมือนกับที่องค์กรในกรุงเทพหรือจังหวัดใหญ่ๆ สามารถเข้าถึงได้

สมรรถนะองค์กร: 4.1

สมรรถนะองค์กรในภาคส่วนนี้ปรับตัวลงเล็กน้อยในปี 2017 เนื่องจากการขาดความยั่งยืนด้านการเงินส่งผลให้องค์กรภาคประชาสังคมไทยต้องอุทิศเวลาและทรัพยากรไปเพื่อการหาเงินทุน แทนที่จะไปเพิ่มความสามารถภายในองค์กร และยังส่งผลให้องค์กรภาคประชาสังคมหลายแห่งประสบปัญหาเรื่องการวางยุทธศาสตร์ในระยะยาว หลายองค์กรต้องเผชิญความยากลำบากในการดูแลค่าใช้จ่ายภายใน เช่น เงินเดือนเจ้าหน้าที่ และการ

พัฒนาศักยภาพ อย่างไรก็ตาม องค์กรก็สามารถทำงานตามประเด็นแม้จะต้องเจอกับข้อจำกัดดังกล่าว และมีหลายกรณีที่สามารถเคลื่อนงานได้อย่างดีเยี่ยม

องค์กรภาคประชาสังคมหลายแห่งเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของคนที่ต้องการจัดการปัญหาในประเด็นและกลุ่มเป้าหมายเดียวกัน เช่น ผู้ใช้สารเสพติด ผู้ให้บริการทางเพศ กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ ผู้อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีและเอดส์ รวมถึงคนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการพัฒนาของรัฐบาล องค์กรเหล่านี้จะจัดการประชุมสามัญอยู่โดยตลอด เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายและผู้ได้รับผลประโยชน์ได้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล พัฒนาการของเหตุการณ์ รวมถึงความคิด ความต้องการ และความสนใจระหว่างกัน กระบวนการนี้ช่วยให้องค์กรรวมทำความเข้าใจและวางแผนการทำงานได้อย่างดี

โดยทั่วไปแล้ว องค์กรภาคประชาสังคมมีการกำหนดภารกิจและผู้ได้รับผลประโยชน์อย่างชัดเจนในขั้นตอนการเสนอโครงการ แต่มีองค์กรภาคประชาสังคมส่วนน้อยเท่านั้นที่จะมีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ในระยะยาว (ส่วนมากจะเป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่มีการบริหารจัดการที่ดีและมีความยั่งยืนทางการเงิน) องค์กรใดที่มีแผน ก็มักจะปฏิบัติงานตามที่ระบุไว้ในแผน แต่เนื่องจากหลายองค์กรต้องพึ่งพิงเงินจากแหล่งทุนเพื่อความอยู่รอด บางครั้งจึงต้องปรับนโยบายและโปรแกรมการทำงานให้เข้ากับความต้องการที่แหล่งทุนกำหนดไว้

องค์กรในระดับนานาชาติที่มักได้รับเงินทุนทำงานก่อนใหญ่สามารถดึงเจ้าหน้าที่ให้ทำงานอยู่กับตนได้ ในขณะที่องค์กรในระดับท้องถิ่นมักมีความท้าทายด้านการเงิน และไม่สามารถดึงเจ้าหน้าที่ให้ทำงานอยู่กับตนได้นานนัก มีการเปลี่ยนเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครเข้ามาทำงานอยู่บ่อยครั้ง ทำให้ประสิทธิภาพการทำงานลดต่ำลง

บางองค์กรมีนโยบายรับอาสาสมัครเข้าทำงาน แต่โดยทั่วไปแล้วงานที่อาสาสมัครทำได้มีอยู่อย่างจำกัด การทำงานแบบจิตอาสาไม่เป็นที่นิยมเนื่องจากข้อจำกัดด้านการเงินของคนไทยโดยรวม ในทางปฏิบัติ

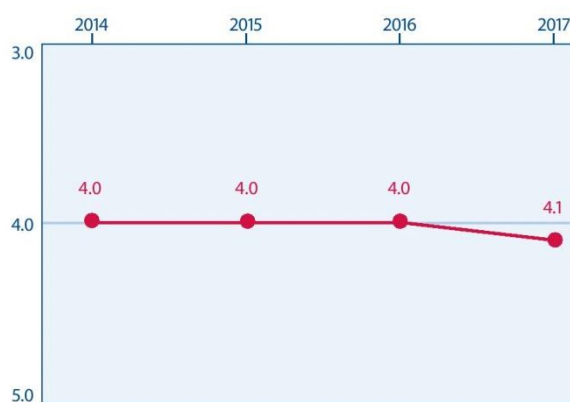
อาสาสมัครชาวไทยจำเป็นต้องอาศัยเงินค่าครองชีพเพื่อการอยู่รอด ดังนั้น อาสาสมัครส่วนมากจึงเป็นชาวต่างชาติที่มักไม่มีประสบการณ์ทำงานและไม่สามารถใช้ภาษาไทยได้ องค์กรระดับท้องถิ่นมักไม่มีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้คำแนะนำและดูแลอาสาสมัครต่างชาติเหล่านี้ได้

มีเพียงไม่กี่องค์กรที่มีการแบ่งภาระหน้าที่และความรับผิดชอบกันอย่างชัดเจน โดยมากเป็นองค์กรที่มีสายสัมพันธ์กับองค์กรระดับนานาชาติที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์และตรงตามความสนใจของผู้ให้ทุน ในขณะที่องค์กรภาคประชาสังคมระดับประเทศขนาดเล็กส่วนใหญ่ยังไม่มีโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่และทรัพยากรอื่นๆ อย่างจำกัด เจ้าหน้าที่ในองค์กรมักมีตำแหน่งและหน้าที่รับผิดชอบที่เยอะและมีความหลากหลาย

คณะกรรมการบริหารของแต่ละองค์กรมีระดับการมีส่วนร่วมกับการทำงานที่แตกต่างกันไปตามขนาดและโครงสร้างขององค์กร องค์กรประชาสังคมส่วนมากจะมีการจัดให้คณะกรรมการบริหารเข้าร่วมการประชุมประจำปี สำหรับองค์กรขนาดใหญ่ที่มีโครงสร้างการบริหารที่มั่นคงและจำนวนเจ้าหน้าที่ที่เยอะกว่า คณะกรรมการบริหารจะประชุมหารือเพื่อพัฒนายุทธศาสตร์ขององค์กรทั้งในระยะสั้นและยาว โดยมุ่งเน้นไปที่การจัดการโดยรวมและการหาทุน สำหรับองค์กรขนาดเล็กที่มีโครงสร้างการบริหารที่ไม่ซับซ้อน มีเงินทุนจำกัด และบุคลากรที่น้อยกว่า

คณะกรรมการบริหารและที่ปรึกษาองค์กรจะมุ่งเน้นไปที่การสร้างและขยายเครือข่ายเพื่อหาความร่วมมือและความช่วยเหลือจากองค์กรพันธมิตรในเครือข่าย ในปี 2017 ไม่มีการรายงานเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนระหว่างกรรมการบริหารกับองค์กร

สมรรถนะองค์กรในประเทศไทย

ในปี 2017 การพัฒนาสมรรถภาพองค์กรของภาคประชาสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดขึ้นอย่างจำกัด เนื่องจากการขาดแคลนเงินทุน จึงทำให้การวางยุทธศาสตร์ในระยะยาวเกิดขึ้นได้ยาก บุคลากรหลายองค์กรทำงานโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน การปฏิบัติงานอาจไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร เนื่องจากไม่สามารถทำงานให้ตรงเป้าหมายได้ และทักษะการสื่อสารก็มีอยู่อย่างจำกัด

องค์กรภาคประชาสังคมสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) มาปรับใช้ในงานของตนได้อยู่บ้าง องค์กรขนาดใหญ่มีเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ใหม่ๆ ใช้ในสำนักงาน ในขณะที่องค์กรขนาดเล็กหลายแห่งไม่สามารถซื้อหาเครื่องคอมพิวเตอร์ใหม่ๆ ได้ จึงต้องพึ่งพาการใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือ การสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์หรือวีโชนแอปพบเห็นได้ทั่วไป แม้ในพื้นที่ชนบทห่างไกล อย่างไรก็ตาม ความสามารถในการใช้โซเชียลมีเดียขององค์กรภาคประชาสังคมยังคงมีอยู่อย่างจำกัด และไม่สามารถนำเสนอข้อมูลออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเฝ้าระวังการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของภาคประชาสังคมโดยรัฐก็เป็นเรื่องน่ากังวลใจ โดยเฉพาะองค์กรที่ทำงานในประเด็นที่เกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ เช่น ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนใต้ หรือโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่รัฐบาลสนับสนุนการลงทุน

ความอยู่รอดทางการเงิน: 5.1

องค์กรภาคประชาสังคมภายในประเทศยังคงประสบปัญหาเรื่องความอยู่รอดทางการเงิน

แม้จะไม่มีข้อมูลที่น่าเชื่อถือนัก แต่ผู้เชี่ยวชาญในภาคประชาสังคมเชื่อว่าเงินทุนจากต่างประเทศที่ให้แก่ประเทศไทย รวมถึงความช่วยเหลือจากรัฐบาลต่างประเทศลดลงในปี 2017 นับตั้งแต่ที่ประเทศไทยได้รับการพิจารณาให้เป็นประเทศที่มีรายได้ระดับกลางค่อนข้างสูง และไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศแห่งสหรัฐอเมริกา (USAID) ภาคประชาสังคมไทยก็มีช่องทางในการเข้าถึงเงินทุนต่างประเทศที่จำกัด ในปี 2017 สหภาพยุโรปและสถานทูตของประเทศต่างๆ เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร แจ้งองค์กรภาคประชาสังคมว่าประเทศ

ไทยและองค์กรภาคประชาสังคมไทยจะได้รับทุนสนับสนุนน้อยลงด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น ความยากลำบากทางเศรษฐกิจ วิกฤติผู้พลัดถิ่นในยุโรป และนโยบายการต่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นต้น องค์กรภาคประชาสังคมพบว่าในปี 2017 โครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนจากแหล่งทุนมีขนาดที่เล็กลงและระยะเวลาที่สั้นกว่าเดิม

โดยส่วนใหญ่แล้ว แหล่งทุนมักให้การสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคมระหว่างประเทศและองค์กรภาคประชาสังคมในประเทศไม่กี่แห่งที่มีโครงสร้างองค์กรที่เข้มแข็ง มีเครือข่ายกว้างขวาง และมีบุคลากรที่มีทักษะภาษาอังกฤษดีเยี่ยมซึ่งจำเป็นต่อการเขียนเสนอโครงการ องค์กรภาคประชาสังคมเหล่านั้นจึงคอยให้ทุนย่อยกับองค์กรที่ตามจังหวัดต่างๆ เนื่องด้วยเงินทุนที่จำกัด ผู้ให้ทุนมักเลือกให้ทุนกับโครงการในรูปแบบที่ตนเต็มใจสนับสนุน ตัวอย่างเช่น สถานทูตของประเทศต่างๆ ซึ่งมักมอบทุนสำหรับโครงการขนาดเล็กที่มีระยะเวลาโครงการหนึ่งปี มักไม่ให้ความสำคัญลำดับต้นกับประเด็นทางการเมือง โดยจะเน้นไปที่การสนับสนุนด้านการสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรี ผู้มีความหลากหลายทางเพศ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

หน่วยงานรัฐบาลยังคงเป็นแหล่งสนับสนุนเงินทุนที่ใหญ่ที่สุดสำหรับองค์กรภาคประชาสังคมไทย ผ่านหน่วยงานอย่างเช่น สสส. และ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สสส. ถูกสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินตรวจสอบเรื่องการใช้จ่ายเงินเพื่อสนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองของฝ่ายตรงข้าม

ในปี 2016 และถูกระงับไม่ให้สนับสนุนเงินทุนแก่โครงการย่อย อย่างไรก็ตาม สสส. หลุดพ้นข้อกล่าวหาและสามารถให้กลับมาให้ทุนสนับสนุนโครงการได้อีกครั้งในปี 2017

ข้อมูลจากรายงานงบประมาณรายจ่ายประจำปี 2017 ของ สสส. งบประมาณเพื่อสนับสนุนโครงการทั้งหมดอยู่ที่ 4.781 พันล้านบาท (146.2 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) อย่างไรก็ตาม รายงานไม่ได้ให้สัดส่วนงบประมาณที่มอบให้องค์กรภาคประชาสังคมทำงานและสัดส่วนที่ สสส. ใช้ทำโครงการเอง ในปี 2017 สสส. ได้ให้ความช่วยเหลือด้านการเพิ่มศักยภาพองค์กรผู้รับทุนเรื่องการวางแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว เพื่อการเข้าถึงแหล่งทุนอย่างยั่งยืน ในขณะที่ พอช. ซึ่งเป็นองค์กรมหาชนที่มุ่งเน้นให้การสนับสนุนและสร้างความร่วมมือด้านการพัฒนาองค์กรชุมชนและกลุ่มพลเมือง ในปี 2017 พอช. จัดสรรเงินทุนกว่า 1.493 พันล้านบาท (45.6 ล้านดอลลาร์) เพื่อสนับสนุนโครงการระดับชุมชน เทียบกับ 900 ล้านบาท (27.5 ล้านดอลลาร์) ในปี 2016 นอกจากนี้ สสส. และ พอช. แล้ว องค์กรภาคประชาสังคมระดับท้องถิ่นยังได้รับเงินสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งในระดับจังหวัดและตำบล โครงการประชารัฐ ซึ่งถือเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่สนับสนุนโดยรัฐบาล สนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจผ่านการจัดสรรเงินทุนไปตามหมู่บ้านและชุมชนทั่วประเทศ

ในปี 2017 ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของรัฐบาลที่รับผิดชอบเรื่องการผลักดันนโยบายและบริหารจัดการงบประมาณสำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ได้ให้เงินสนับสนุนโครงการแก่ภาคประชาสังคมและกลุ่มประชารัฐที่ทำงานในพื้นที่ความขัดแย้งเป็นจำนวนทั้งสิ้น 50 ล้านบาท (1.5 ล้านดอลลาร์) เงินสนับสนุนก้อนดังกล่าวสร้างความขัดแย้งระหว่างองค์กรภาคประชาสังคมเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีองค์กรบางส่วนเกรงว่างานของภาคประชาสังคมจะถูกรัฐบาลครอบงำ และนำไปสู่คำถามเรื่องความชอบธรรมในฐานะองค์กรที่เป็นอิสระจากรัฐ

องค์กรภาคประชาสังคมประสบปัญหาเรื่องการระดมทุนจากสาธารณะ เนื่องด้วยในวัฒนธรรมไทย คนไทยนิยมการทำบุญกับวัด มากกว่าจะทำบุญกับองค์กรทางสังคม อย่างไรก็ตาม มีตัวอย่างการให้เงินบริจาคอยู่บ้าง เช่น เมื่อชาวบ้านที่อำเภอเทพาได้รับความเห็นใจจากสาธารณะชนอย่างล้นหลามในการรณรงค์คัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน พวกเขาสามารถระดมทุนได้ 800,000 บาทภายในหนึ่งวัน เพื่อสมทบทุนประกันตัวแกนนำที่ถูกจับ

การบริจาคเพื่อการกุศลโดยองค์กรธุรกิจเริ่มเป็นที่นิยมเพิ่มขึ้นในช่วงไม่กี่ปีมานี้ เนื่องจากหลายบริษัทได้พัฒนาแผนด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) ของตนขึ้นมา ทั้งนี้ องค์กรภาคประชาสังคมมักไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับโครงการเหล่านั้น เนื่องจากเป็นงานภายในของบริษัทเอง องค์กรภาคประชาสังคมที่ได้รับการสนับสนุนจากการบริจาคของบริษัทมักเป็นองค์กรที่ทำงานด้านเด็ก ผู้พิการ การศึกษา และสถาบันทางการแพทย์ ตัวอย่างเช่น มูลนิธิดวงประทีปได้รับเงินสนับสนุนจากหลายบริษัท เช่น ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และธนาคารเกียรตินาคิน เพื่อพัฒนามาตรการการครองชีพของเด็กในชุมชนคนจนเมือง

บางองค์กรพยายามหารายได้ด้วยตนเอง เช่น มูลนิธิเพื่อนพนักงานบริการ (SWING) เปิดร้านขายส้มตำ เพื่อระดมทุนสนับสนุนการทำงานกับกลุ่มผู้ให้บริการทางเพศ

หน่วยงานด้านการพัฒนาอย่างเช่นธนาคารโลก USAID และสหภาพยุโรป มอบทุนทำงานในประเด็นความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนใต้เป็นจำนวนมาก แต่องค์กรภาคประชาสังคมจำนวนมากขาดความสามารถในการเข้าถึงทุนเหล่านั้น กลุ่มคนไทยพลัดถิ่นก็มีส่วนในการให้เงินสนับสนุนการทำงานในจังหวัดชายแดนใต้ ยกตัวอย่างเช่น ร้านต้มยำกุ้งในมาเลเซียซึ่งส่วนมากมีเจ้าของเป็นคนมุสลิมสัญชาติไทยมักมีกล่องรับบริจาคตั้งอยู่ในร้านเพื่อสนับสนุนกิจกรรมองค์กรภาคประชาสังคมที่ทำงานในพื้นที่

โดยทั่วไปแล้ว การทำบัญชีขององค์กรภาคประชาสังคมจะต้องมีความโปร่งใสเพื่อผ่านหลักเกณฑ์ที่แหล่งทุนกำหนดไว้และข้อกำหนดของรัฐบาล องค์กรภาคประชาสังคมที่จัดทะเบียนจะต้องจัดทำรายงานประจำปีพร้อมเอกสารด้านการเงินให้กับหน่วยงานรัฐบาลที่รับผิดชอบ องค์กรภาคประชาสังคมขนาดเล็กที่ไม่ได้จดทะเบียนอาจจัดทำรายงานประจำปีเพื่อการยื่นเสนอโครงการต่อแหล่งทุนในอนาคต

การรณรงค์: 4.8

สถานการณ์ด้านการรณรงค์ในปี 2560 ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก เดิม ภาคประชาสังคมยังคงมีปัญหาในการรณรงค์ และปฏิเสธที่จะทำงานร่วมกับ คสช. เช่น การรณรงค์เชิงนโยบาย โดยอ้างถึงความชอบธรรมของ คสช. ในขณะที่เดียวกันรัฐบาล คสช. ก็ไม่ได้สนใจการทำงานร่วมกับภาคประชาสังคมเช่นกัน

เนื่องจากภาคประชาสังคมไม่มีโอกาสที่จะรณรงค์โดยตรงกับรัฐบาล คสช. จึงจำเป็นต้องใช้กลไกระหว่างประเทศในการรณรงค์ อาทิ การจัดทำรายงานทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศ (Universal Periodic Review - UPR) และการเขียนรายงานเงาผ่านกลไกของสหประชาชาติ ความพยายามนี้ส่งผลให้ในปี 2017

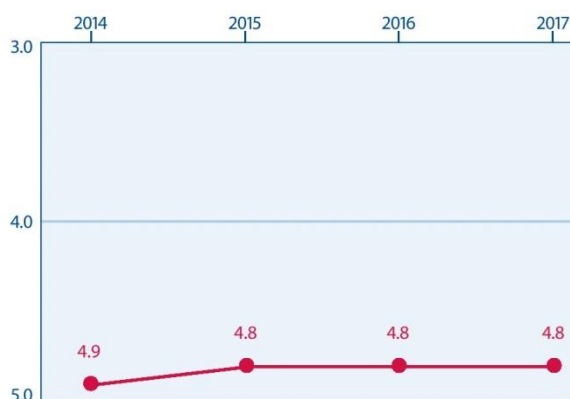
รัฐบาลไทยเริ่มทำตามข้อเสนอแนะที่ได้รับจาก UPR เมื่อเดือนพฤษภาคม 2016 ตัวอย่างเช่น รัฐบาลไทยเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการคัดสรรคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติโดยการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม สมาชิกแกนนำของมูลนิธิผสานวัฒนธรรมและกลุ่มด้วยใจถูกหน่วยงานทางทหารยื่นฟ้องในข้อหาหมิ่นประมาทเจ้าหน้าที่ จากการร่วมเขียนรายงานเงาในกรณีการซ้อมทรมานที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปี 2016 ทั้งนี้ จากการร่วมรณรงค์อย่างหนักทั้งจากนักกิจกรรมชาวไทยและองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนต่างชาติในประเด็นดังกล่าว คดีจึงถูกถอนฟ้องไปในเดือนตุลาคม 2017

ในปี 2017 มีการออกกฎหมายหลายฉบับที่ขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน อาทิ ร่างพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นกฎหมายที่จะส่งผลกระทบต่อผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ที่เข้าข่ายพื้นที่อุทยาน ถูกนำลงเว็บไซต์เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะภายใน 15 วัน ซึ่งผู้คนส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงและไม่สามารถเข้าถึงการเปิดรับฟังข้อเสนอสาธารณะนี้ได้ ในขณะที่เดียวกันก็มีการเปิดให้สาธารณะแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อร่างพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ (ซึ่งจะควบคุมแนวทางการพัฒนาของประเทศต่อไปอีก 20 ปี) ในเวลาเพียง 15 วัน และมีผู้เข้ามาแสดงความคิดเห็นเพียง 8 รายเท่านั้น

ทั้งที่ต้องเผชิญกับความท้าทายเหล่านี้ ภาคประชาสังคมก็สามารถรณรงค์ได้อย่างประสบผลสำเร็จในบางกรณี เช่น กลุ่มชาวบ้านจังหวัดสงขลา และปัตตานี ร่วมกับเครือข่ายปกป้องสิทธิชุมชนและสิ่งแวดล้อมเพื่อสันติภาพ (PERMATAMAS) และนักกิจกรรมด้านทรัพยากรและสิทธิมนุษยชนอื่นๆ ทำกิจกรรมต่อต้านการสร้างโรงงานไฟฟ้าถ่านหินที่จังหวัดสงขลาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ที่แผนการก่อสร้างออกมาเมื่อปี 2015 สถานการณ์เข้าสู่ช่วงสูงที่สุดในเดือนพฤษภาคม 2017 เมื่อสมาชิกกลุ่มสงขลา-ปัตตานี ได้ทำการเดินเท้าเพื่อรณรงค์จากอำเภอเทพาเพื่อไปพบนายกฤษฎิ์ จันทน์ไธสงที่อำเภอเมืองจังหวัดสงขลา รวมระยะทางกว่า 100 กิโลเมตร ระหว่างการเดินรณรงค์นั้นตำรวจได้เข้าระงับการเดินรณรงค์โดยใช้ความรุนแรง แกนนำจำนวน 16 คนถูกจับกุมและถูกตั้งข้อหาขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พนักงาน กรณีการต่อสู้ของพี่น้องเทพาได้รับความสนใจจากสาธารณะอย่างล้นหลาม ในภายหลังในปี 2018 คณะรัฐมนตรีได้ตัดสินใจเลื่อนการก่อสร้างออกไปอีก 3 ปี เพื่อให้ศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการก่อสร้างโรงไฟฟ้าอีกครั้ง เนื่องจากรายงานที่จัดทำก่อนหน้านี้ได้รับเสียงวิจารณ์ว่าไม่มีความน่าเชื่อถือและไม่เป็นกลาง

ภายในโครงสร้างของแต่ละจังหวัด ภาคประชาสังคมและเจ้าหน้าที่ประจำพื้นที่นั้นสามารถทำงานร่วมกันผ่านหลายช่องทางการติดต่อ ยกตัวอย่างเช่น สภาองค์กรชุมชน ได้จัดการประชุมทั้งในระดับอำเภอและตำบล เพื่อระบุปัญหาและจัดทำข้อเสนอเพื่อยื่นให้หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นรวมเข้าอยู่ในแผนงานประจำปี

การรณรงค์ในประเทศไทย

การลือบ่เกิดขึ้นได้ยาก เพราะกลไกทางการเมืองไม่สามารถทำงานได้ตามปกติภายใต้รัฐบาลทหาร ภาคประชาสังคมไม่มีสายสัมพันธ์กับสมาชิกสภาิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ที่แต่งตั้งโดย คสช. องค์กรที่ทำงานในระดับชุมชนมักไม่มีความสามารถพอที่จะลือบ่ ร้องทุกข์ปัญหาของชาวบ้านสู่สภาใหญ่ได้

ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การผลักดันนโยบายของภาคประชาสังคมและความร่วมมือกับรัฐนั้นมีย่อยอย่างจำกัด มีองค์กรบางองค์กรโดยส่วนมากจากกรุงเทพลงไปแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นปัญหาของคนในพื้นที่ แต่ยังไม่เคยมีการผลักดันประเด็นนโยบายในระยะยาว

แม้ว่าตัวแทนขององค์กรภาคประชาสังคมบางองค์กรได้รับแต่งตั้งให้มีส่วนในการยกร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนางานองค์กรภาคประชาสังคม แต่องค์กรภาคประชาสังคมอื่นๆ ก็ยังมีข้อกังวลว่า ข้อกฎหมายจะถูกใช้เพื่อการควบคุมภาคประชาสังคม และเชื่อว่าขบวนการร่างนั้นควรจะเปิดให้แกภาคประชาสังคมโดยกว้างได้มีส่วนตัดสินใจ ไม่ใช่แค่บางองค์กรดังที่เป็นอยู่

การบริการทางสังคม: 4.4

การบริการทางสังคมของภาคประชาสังคมไม่ได้เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญในปี 2017 บริการที่จัดหาโดยภาคประชาสังคมครอบคลุมปัญหาทั้งทางสังคมและสิทธิมนุษยชน ทั้งในเมืองและชนบท อาทิ การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย ฝึกอบรมด้านการรณรงค์ ระบบช่วยเหลือทางออนไลน์ และให้ความช่วยเหลือต่อองค์กรประชาสังคมระดับท้องถิ่นอื่นๆ ผ่านการให้เงินสนับสนุนโครงการย่อย ในปี 2017 กลุ่มโรงน้ำชาได้สร้างระบบรวมข้อมูลออนไลน์เพื่อรับข้อร้องเรียนในประเด็นการละเมิดสิทธิของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ มีเพียงไม่กี่องค์กรที่ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ ยกตัวอย่างเช่น เครือข่ายแรงงานนอกระบบได้ให้คำปรึกษา รวมถึงการช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และการสำรวจความต้องการของตลาด แก้วสาทกิจชุมชนและเครือข่ายต่างๆ

แม่บ้าน เช่น กลุ่มแม่บ้านที่ผลิตสบู่แก่ชุมชนแออัดย่านคลองเตย

โดยทั่วไปภาคประชาสังคมจะทำงานตามประเด็นความเดือดร้อนของชาวบ้าน อาทิ การกระทำทารุณต่อเด็ก ความรุนแรงภายในครอบครัว สาธารณสุข และความยากจน อย่างไรก็ตาม การทำงานของภาคประชาสังคมนั้นยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างเพียงพอ ตัวอย่างเช่น ภาคประชาสังคมไม่สามารถทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจแก่ชุมชนได้ เพราะขาดเงินสนับสนุนเนื่องจากแหล่งทุนไม่ให้ความสนใจในประเด็นเศรษฐกิจ

ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สิ่งที่ชุมชนเห็นพ้องกันว่าสำคัญคือเรื่องความปลอดภัย ความมั่นคง และความยุติธรรม แต่ภาคประชาสังคมไม่สามารถจัดหาสิ่งเหล่านี้ให้ได้โดยลำพัง ดังนั้น จึงหันมาทำงานในเชิงสนับสนุน เช่น การให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย เป็นตัวแทนทางกฎหมาย และเผยแพร่ความรู้ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง อาทิ กฎหมายและข้อบังคับด้านความมั่นคง กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และสถานการณ์ของการพูดคุยสันติภาพ นอกจากนี้ ภาคประชาสังคมมักจัดงานประชุมและสัมมนาเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นจากชุมชน

แม้ว่าภาคประชาสังคมหลายองค์กรยังคงประสบปัญหาด้านการเงิน แต่ก็ยังมีบางองค์กรที่ริเริ่มกิจกรรมเพื่อระดมทุนด้วยตนเอง เช่น องค์กร AWARD ได้จัดหารายได้จากแรงงานข้ามชาติพม่าเพื่อเยี่ยมชมนัดในวันหยุดสุดสัปดาห์ บางองค์กรก็ให้บริการแก่ภาครัฐเพื่อหารายได้ เช่น ตัวแทนจากประชาไท องค์กรสื่ออิสระ ได้รับจ้างจากหน่วยงานรัฐให้มาเป็นวิทยากรในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการภายในหน่วยงาน

ภาครัฐยังมองภาคประชาสังคมเป็นคู่กรณี ในขณะที่ภาคประชาสังคมต้องการที่จะทำงานร่วมกับรัฐเพื่อขยายขอบเขตและศักยภาพการทำงาน

โครงสร้างพื้นฐานภาคประชาสังคม: 4.7

โครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนการทำงานของภาคประชาสังคมก็ยังคงไม่เปลี่ยนแปลงมากในปี 2017 แม้ว่าจะมีกลุ่มองค์กรหรือกลุ่มก้อนใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย

ศูนย์ประชาสังคมและการจัดการองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ (ศปส.) เปิดสอนและฝึกอบรมให้แก่ภาคประชาสังคมอย่างเป็นระบบ แต่ภาคประชาสังคมส่วนใหญ่ก็ยังประสบปัญหาในการเข้าถึง ทั้งด้านการเงินและสถานที่ตั้ง บางสถาบัน เช่น สสส. ศูนย์ทรัพยากรสันติภาพ และสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (Local Development Institute - LDI) ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ให้ทุนสนับสนุนแก่ภาคประชาสังคมท้องถิ่น รวมไปถึงการฝึกอบรมที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพตามโครงการที่ได้รับ

ภาคประชาสังคมสามารถใช้เว็บไซต์ของ ThaiNGO เพื่อประกาศหาผู้ร่วมงาน ในแต่ละเดือนมีประกาศรับสมัครงานกว่า 100 ประกาศ และมีผู้เข้าชมเว็บไซต์กว่า 1000 คนในแต่ละวัน

ภาคประชาสังคมมักสร้างเครือข่ายกับกลุ่มอื่นๆ ที่ทำงานในประเด็นใกล้เคียงกัน บางองค์กรหรือเครือข่ายมีจุดมุ่งหมายที่จะแก้ปัญหาในเชิงนโยบาย เช่น กลุ่มขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (P-Move) ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของ 9 เครือข่าย ได้จัดการเดินรณรงค์หน้ากระทรวงหลายกระทรวงในปี 2017 เพื่อติดตามความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหาความยากจน P-move ได้จัดการระดมคนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาของรัฐบาลให้มาชุมนุมกันที่หน้ากระทรวงที่เกี่ยวข้อง

การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ที่จัดขึ้นทุกปีโดยมูลนิธิศักยภาพชุมชน มุ่งเน้นประเด็นที่คาบเกี่ยวกันหลายๆ ประเด็น โดยเปิดโอกาสให้

ภาคประชาสังคมรกรากที่ทำงานในประเด็นต่างๆ เช่น กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ กลุ่มผู้หญิง ชนกลุ่มน้อย เยาวชน และกลุ่มสร้างสันติภาพ ที่ได้มาพบปะแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กัน ในปี 2017 มูลนิธิศักยภาพชุมชนได้นำเครือข่ายรากหญ้าเข้าร่วมการประชุมภาคประชาสังคมอาเซียน (Civil Society Conference of the Association of Southeast Asian Nations) กับเครือข่ายภาคประชาสังคมในอาเซียน 10 ประเทศ เพื่อร่วมรณรงค์และจัดกิจกรรมความร่วมมือร่วมกัน

ในปี 2017 มูลนิธิกองทุนไทยและโครงการจังหวัดจัดการตนเองเชียงรายได้ริเริ่มกองทุนสำหรับบริหารจัดการกิจการของจังหวัด โดยได้รับเงินสนับสนุนจากกลุ่มธุรกิจในแต่ละจังหวัด ภาคประชาสังคมหลายภาคส่วนพยายามรณรงค์ให้มีการจัดตั้งกองทุนรวมที่ภาคประชาสังคมสามารถมาเอาเงินไปทำงานได้ แต่กองทุนในลักษณะดังกล่าวก็ยังไม่เกิดขึ้นจริง

แหล่งทุนต่างประเทศได้จัดกิจกรรมฝึกอบรมในหลากหลายสาขา เช่น ทักษะการสื่อสาร ความหลากหลายทางเพศ และการเสริมสร้างศักยภาพแก่เครือข่ายระดับภูมิภาค การฝึกอบรมส่วนมากจัดขึ้นเพื่อให้แน่ใจว่าองค์กรจะสามารถดำเนินงานตามแผนงาน โครงสร้าง การจัดการเงินทุนจะเป็นไปตามที่แหล่งทุนคาดหวัง อย่างไรก็ตาม ยังจำเป็นต้องมีการฝึกอบรมทักษะเฉพาะ เช่น การเขียนเสนอโครงการเพื่อขอทุน การวิเคราะห์ชุมชน ความปลอดภัยทางอินเทอร์เน็ต และทักษะการจัดการ องค์กรประชาสังคมหลายแห่งต้องการการฝึกอบรมด้านภาษา โดยเฉพาะอังกฤษ

สถาบันอย่างเช่นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เปิดคอร์สสอนภาษาอังกฤษออนไลน์ แต่ก็ยังไม่มีผู้เข้าถึงมากนัก ในภาคใต้เน้นองค์กรต่างประเทศได้เริ่มกิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพแล้ว

ตัวอย่างของประสานงานระหว่างเครือข่ายในประเทศไทยในปี 2017 ได้แก่ องค์กรภาคประชาสังคมที่ติดตามการทำงานของภาครัฐตามข้อเสนอแนะของ UPR ได้จัดงานประชุมร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในขณะเดียวกัน องค์กรที่จัดทำรายงานติดตามการทำงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประจำปี (Asian NGO Network on National Human Rights Institutions - ANNI) ก็ได้มีการปรึกษาหารือกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน องค์กรภาคประชาสังคมเหล่านี้ทำงานร่วมกับองค์กรสื่ออย่างเช่นประชาไท

ภาพลักษณ์ต่อสาธารณะ: 4.9

ภาคหลักของภาคประชาสังคมไม่ได้เปลี่ยนไปมากนักในปี 2017 ภาคประชาสังคม โดยเฉพาะที่ทำงานในประเด็นอ่อนไหว การสร้างและแก้ไขภาพลักษณ์ให้เป็นบวกต้องเผชิญข้อท้าทายจำนวนมาก ยกตัวอย่างเช่นบรรยากาศทางการเมืองที่กดทับ พื้นที่สื่อมวลชนที่จำกัด การถูกจำกัดการเข้าถึงรัฐ และอคติแบบเหมารวมด้านลบ

ในปี 2017 ยังคงมีการควบคุมสื่อโดยรัฐบาลทหารผ่านคำสั่ง คสช. ที่ 97/2557 และ 103/2557 ที่ห้ามให้มีการวิจารณ์โดย “มั่วร้าย” และ “ข้อมูลเท็จ” ที่มุ่งลดความน่าเชื่อถือของ คสช. รัฐบาลทหารได้มีการสั่งปิดสื่อบางสำนักชั่วคราว หรือเซ็นเซอร์บางรายการ เช่น ร้อยซ์ทีวี ในขณะที่สื่ออื่นๆ เลือกที่จะเซ็นเซอร์ตัวเองเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกคุกคาม

โดย คสช. ในขณะที่สื่อกระแสหลักก็มักหลีกเลี่ยงประเด็นของชุมชน เช่น เมื่อมีการจัดแคมเปญต่อต้านองค์กรธุรกิจ และการจัดกิจกรรมต่อต้านการถูกบังคับให้สูญหายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะสื่อเหล่านั้นไม่ต้องการที่จะมีปัญหากับรัฐบาล

รัฐบาลได้มีการเลือกองค์กรภาคประชาสังคมที่จะทำงานด้วยมากขึ้น องค์กรและสื่อมวลชนที่ทำงานในประเด็นอ่อนไหว เช่น นักโทษการเมือง ความโปร่งใสของภาครัฐ การทรมานนักปกป้องสิทธิมนุษยชน บุคคลสูญหาย ก็จะถูกควบคุมตรวจสอบมากกว่า และมีความเสี่ยงที่จะโดนกล่าวหาว่ารับเงินต่างชาติมาเพื่อทำลายประเทศ อาทิ ประชาไทที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นองค์กรทำลายชาติโดยรับเงินจากหน่วยงานไม่แสวงผลกำไรเพื่อส่งเสริมสถาบันด้านประชาธิปไตย (National Endowment for Democracy – NED) เนื่องจากไปวิจารณ์การทำงานของรัฐบาล และเปิดโปงข้อสงสัยเกี่ยวกับการทุจริต อย่างไรก็ตาม บุคคลบางคนที่เป็นที่ยกย่องของประเทศ เช่น นายอนันต์ ปัญญารชุน นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ และนายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ เป็นกลุ่มคนที่เข้าใจการทำงานของภาคประชาสังคม และมีส่วนช่วยผลักดัน อธิปไตยการทำงานของภาคประชาสังคมแก่เจ้าหน้าที่ระดับสูง.

สาธารณชนยังมีมุมมองด้านลบต่อภาคประชาสังคม โดยหลายคนเชื่อว่าองค์กรภาคประชาสังคมมีความคิดล้าหลังและเป็นผู้ขัดขวางการพัฒนา ตัวอย่างเช่น มักมีภาพข่าวเกี่ยวกับการประท้วงของภาคประชาสังคมเพื่อต่อต้านโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ เช่น โรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา รัฐบาลและสื่อกระแสหลักมีส่วนสำคัญในการก่อร่างความคิดของสาธารณชน จึงส่งผลให้ประชาชนหลายๆ คนมีความเชื่อว่า องค์กรภาคประชาสังคมรับเงินมาจากต่างประเทศเพื่อบ่อนทำลายชาติ นอกเหนือจากกลุ่มคนหรือชุมชนที่ถูกละเมิดสิทธิจากการกระทำของรัฐและภาคธุรกิจแล้ว ผู้คนส่วนมากไม่ทราบถึงบทบาทการทำงานของภาคประชาสังคม ซึ่งรวมไปถึงการส่งเสริมด้านสิทธิมนุษยชนด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างภาคธุรกิจกับภาคประชาสังคมมักมีลักษณะหลวมๆ เนื่องจากองค์กรภาคประชาสังคมมักให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนที่ตกเป็นเหยื่อของโครงการที่หวังสร้างผลกำไร

ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมของภาคประชาสังคมที่สาธารณะเข้าถึงได้นั้นมีอยู่อย่างจำกัด เนื่องจากองค์กรส่วนมากยังขาดทักษะการประชาสัมพันธ์ และไม่ทำงานร่วมกับสื่อ อย่างไรก็ตาม ภาคประชาสังคมบางส่วนสามารถติดต่อกับฝ่ายสื่อได้ เช่น โครงการนักข่าวประชาชนของชองไทยพีบีเอส ด้วยการเกิดขึ้นของโซเชียลมีเดีย โดยเฉพาะเฟซบุ๊ก ภาคประชาสังคมจึงได้มีโอกาสประชาสัมพันธ์ผลงานของตนมากขึ้น แต่ยังมีบางองค์กร เช่น ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ยังไม่สามารถใช้โซเชียลมีเดียได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะเป็นการส่งต่อข้อมูลกันภายในกลุ่มเสียมากกว่า ยิ่งกว่านั้น ภาคประชาสังคมยังมีความลังเลที่จะใช้โซเชียลมีเดียในการแสดงความคิดเห็นที่เป็นการวิพากษ์รัฐบาล เนื่องด้วยหน่วยงานของรัฐบาล โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ทหาร นิยมใช้ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ เพื่อปิดปากมิให้วิพากษ์รัฐบาลในช่องทางออนไลน์

มีองค์กรภาคประชาสังคมไม่กี่องค์กรที่จัดทำรายงานประจำปี เนื่องจากองค์กรประชาสังคมส่วนใหญ่มีข้อจำกัดทางการเงินสำหรับการเขียนและตีพิมพ์รายงาน

คำปฏิเสธ ความคิดเห็นที่แสดงไว้ในที่นี่เป็นข้อมูลจากผู้ร่วมอภิปรายและนักวิจัยโครงการอื่น ๆ และไม่จำเป็นต้องสะท้อนถึงมุมมองของ USAID หรือ FHI 360